

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**Я. О. Серіков, Л. С. Колибельнікова**

**ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ**

**КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ**

*(для студентів денної і заочної форм навчання за спеціальністю  
263 – Цивільна безпека, освітня програма «Охорона праці»)*

**Харків**  
**ХНУМГ ім. О. М. Бекетова**  
**2020**

**Серіков Я. О.** Експертиза з охорони праці : конспект лекцій для студентів денної і заочної форм навчання за спеціальністю 263 – Цивільна безпека, освітня програма – «Охорона праці» / Я. О. Серіков, Л. С. Колибельнікова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 39 с.

**Автори:**

канд. техн. наук, доц. Я. О. Серіков,  
ст. викл. Л. С. Колибельнікова

**Рецензент**

**В. Е. Абракітов**, кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою охорони праці та безпеки життєдіяльності, протокол № 9 від 12.02.2020.*

Конспект лекцій складено з метою допомоги здобувачам вищої освіти за спеціальністю 263 – Цивільна безпека при підготовці до навчальних занять, поточному та підсумковому контролю з дисципліни «Експертиза з охорони праці».

© Я. О. Серіков, Л. С. Колибельнікова, 2020

© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ .....	5
1.1 Основні визначення і поняття. Мета і завдання курсу, його структура .....	5
1.2 Експертиза з охорони праці об'єктів і виробництв .....	7
1.2.1 Промислова безпека .....	7
1.2.2 Види експертизи промислової безпеки .....	8
1.2.3 Визначення розміру тарифу на проведення експертизи з охорони праці .....	10
1.3 Експертиза промислової безпеки будівель і споруд на небезпечних виробничих об'єктах .....	13
1.4 Експертиза промислової безпеки проектної документації .....	15
1.5 Експертиза промислової безпеки технічних пристроїв .....	18
1.6 Експертиза декларації промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта .....	20
1.7 Підготовка висновку експертизи промислової безпеки .....	22
2 ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА .....	26
2.1 Основні завдання і принципи екологічної експертизи .....	26
2.2 Об'єкти і суб'єкти екологічної експертизи .....	27
2.3 Загальні вимоги щодо проведення екологічної експертизи .....	28
2.3.1 Гласність екологічної експертизи .....	28
2.4 Форми екологічної експертизи .....	29
2.4.1 Державна екологічна експертиза .....	29
2.4.2 Громадська екологічна експертиза .....	32
2.4.3 Інші екологічні експертизи .....	32
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ .....	33
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ .....	36

## ВСТУП

Курс дисципліни «Експертиза з охорони праці» для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 263 – Цивільна безпека передбачає набуття освітніх компонентів, спрямованих на досягнення результатів навчання за освітньою програмою «Охорона праці». Предмет вивчення дисципліни базується на вивченні законодавчо-нормативної документації з питань експертизи з охорони праці, набутті компетенцій з вирішення питань проведення експертизи з охорони праці у виробничій діяльності, набутті знань з підтвердження фактичних значень параметрів безпеки, їх відповідності вимогам нормативної документації, визначенні безпеки виробничих процесів, обладнання, визначення параметрів експлуатації обладнання підвищеної небезпеки.

Конспект лекцій за курсом дисципліни забезпечує закріплення знань, розуміння, набутих під час аудиторних занять, сприяє розвитку навичок роботи з нормативною і технічною літературою, сприяє підготовці до проведення самостійного аналізу відповідності створених безпечних та нешкідливих умов в усіх сферах виробництва, відповідно до вимог законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці.

# 1 ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ

## 1.1 Основні визначення і поняття. Мета і завдання курсу, його структура

*Державна експертиза інвестиційних програм і проектів будівництва* – це офіційна оцінка компетентним органом держави основних даних інвестиційного проекту будівництва та його відповідності загальнообов'язковим вимогам.

*Експертиза проектів будівництва* – комплексна державна експертиза розроблених проектів та їх кошторисної документації на будівництво об'єктів до їх затвердження.

*Експертиза електроустановок* – офіційне підтвердження фактичних значень параметрів безпеки, їх відповідність вимогам нормативної документації та визначення можливості безпечної експлуатації електроустановки.

*Експертиза підприємств, об'єктів, робіт, технологій та устаткування підвищеної небезпеки* – процедура аналізу стану з наступною видачою або відмовою у видачі, переоформленням, видачою дублікатів, анулюванням Центральним органом виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці\* та його територіальними органами дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.

*Експертні організації* – експертно-технічні центри, що належать до сфери управління Центрального органу виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці, або незалежні експертні організації, які забезпечують науково-технічну підтримку державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

*Висновок експертизи* – документ, який складається експертною організацією за результатами проведення експертизи стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання за

---

\* Державна служба України з питань праці - Держпраці

формою, розробленою Центральним органом виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці і затвердженою в установленому порядку, містить інформацію про відповідність (невідповідність) об'єкта експертизи вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки і на підставі якого приймається рішення щодо видачі дозволу.

*Технічна підтримка державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці* – технічна, експертна діяльність за напрямками, розробленими Центральним органом виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці і затвердженими в установленому порядку, що спрямована на підвищення ефективності контрольної-наглядової діяльності у зазначеній сфері.

*Застосування машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки* – використання машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки за призначенням згідно з результатами оцінки їх відповідності вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки

*Експлуатація машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки* – довготривалий період використання під час виробничого процесу машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки з урахуванням їх експлуатаційних характеристик.

*Екологічна експертиза в Україні* – вид науково-практичної діяльності уповноважених державних органів, еколога-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

## 1.2 Експертиза з охорони праці об'єктів і виробництв

### 1.2.1 Промислова безпека

У зв'язку із розвитком промислових підприємств, впровадженням нових виробничих потужностей та устаткування, найнеобхіднішою умовою успішної діяльності будь-якого підприємства є промислова безпека.

Згідно ст. 1 Проекту Закону України «Про Промислову безпеку»: промислова безпека – це стан захищеності життя та здоров'я людей від небезпечних виробничих факторів при використанні небезпечних виробничих об'єктів, що забезпечується системою правових, соціально-економічних та організаційно-технічних заходів.

*Промислова безпека* – це забезпечення захисту людини і суспільства в цілому від аварій та їх наслідків на виробництві, зокрема на потенційно небезпечних об'єктах та виробництвах. Для запобігання таких аварій і забезпечення промислової безпеки проводиться спеціальна експертиза, яка є необхідною умовою для прийняття рішень щодо розширення, реконструкції та інших операцій на об'єктах підвищеної небезпеки.

*Потенційно небезпечний об'єкт* – об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії (ст. 1 Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»).

*Об'єкт підвищеної небезпеки* – об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Відносини, пов'язані з діяльністю у сфері промислової безпеки, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, Законом Про Промислову безпеку, законами України та іншими нормативно-правовими актами.

Нормативно-правові акти з промислової безпеки – це обов’язкові для виконання документи, що встановлюють порядок здійснення діяльності в сфері промислової безпеки.

За порушення законодавства про промислову безпеку, невиконання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з промислової безпеки, юридичні та фізичні особи притягаються цим органом до сплати штрафу у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

### 1.2.2 Види експертизи промислової безпеки

На даний час кожне підприємство, що відноситься до об’єктів підвищеної небезпеки, в обов’язковому порядку проходить експертизу промислової безпеки, котра дозволяє виявити, наскільки те чи інше виробництво відповідає вимогам до потенційно небезпечних підприємств.

Експертиза промислової безпеки давно стала необхідністю для більшості сучасних підприємств. Одним з пріоритетів у політиці будь-якої розвиненої держави є захист його населення як і від зовнішньої, так і від внутрішніх загроз для життя і здоров’я людини. Функціонування підприємств, що експлуатують в ході своєї діяльності небезпечні виробничі об’єкти, являє собою реальну загрозу для населення. Проведення ж експертизи промислової безпеки дозволяє запобігти аваріям та їхнім наслідкам.

Експертиза промислової безпеки висуває до підприємств, які експлуатують небезпечні виробничі об’єкти, жорсткі вимоги та їх виконання є необхідною умовою для діяльності будь-якого підприємства на законних підставах. Метою даної експертизи є виявлення відповідності або невідповідності підприємства нормам промислової безпеки. Позитивний висновок, отриманий в результаті такої експертизи є офіційним допуском до подальших дій підприємства (будь то розширення, технічне переоснащення тощо).

Згідно з частиною 3 ст. 21 Закону України «Про охорону праці» роботодавець повинен одержати дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки. Центральний орган виконавчої влади



з нагляду за охороною прані та його територіальні органи видають дозволи на безоплатній основі на підставі висновку експертизи стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання, проведеної експертно-технічними центрами, які належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці, або незалежними експертними організаціями, які забезпечують науково-технічну підтримку державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці затверджений Перелік експертних організацій, які можуть проводити експертизу стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання та видавати висновки експертизи, що є підставою для прийняття Центральним органом виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці України та його територіальними органами рішення щодо видачі дозволів, передбачених законом.

Згідно ст. 13. Закону України «Про промислову безпеку» основними завданнями експертизи промислової безпеки є:

- збір достовірної інформації про об'єкт експертизи та формування на її основі висновку щодо можливості безпечного використання об'єкта;
- оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для підтримання належного рівня промислової безпеки на небезпечному виробничому об'єкті;
- узагальнення та аналіз одержаної інформації;
- встановлення закономірностей процесів, що призводять до травматизму на виробництві та професійних захворювань;
- створення науково обґрунтованої методології виявлення небезпечних факторів виробництв, оцінки ступеня їх небезпеки та ефективності заходів для їх усунення;
- створення єдиного інформаційного поля про виробничий травматизм, професійні захворювання і стан небезпечних виробничих об'єктів.

Результатом роботи є висновок експертизи промислової безпеки, затверджений відповідним територіальним органом. Висновок експертизи

промислової безпеки подається до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з промислової безпеки або його територіальних органів для урахування при здійсненні наглядової та дозвільної діяльності, а також у Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці для узагальнення та наукового опрацювання рекомендацій щодо поліпшення стану промислової безпеки.

Державною службою гірничого нагляду та промислової безпеки України на виконання Закону України «Про охорону праці» та Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, розроблено проект наказу Міністерства надзвичайних ситуацій України «Про затвердження форм висновків експертизи з питань охорони праці та промислової безпеки».

Метою прийняття акта є забезпечення реалізації вимог зазначених нормативних документів в частині процедури оформлення висновків експертизи, які складаються експертними організаціями за результатами проведення експертизи стану охорони праці та промислової безпеки суб'єкта господарювання на відповідність (невідповідність) об'єкта експертизи вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки, на підставі яких приймається рішення щодо видачі відповідних дозволів.

Прийняття нормативно-правового акта сприятиме створенню єдиного та чіткого механізму розроблення та складання висновків експертизи як експертними організаціями, які належать до сфери управління Центрального органу виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці, так і незалежними експертними організаціями.

### 1.2.3 Визначення розміру тарифу на проведення експертизи з охорони праці

Розмір тарифу на проведення експертизи стану безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання визначається згідно з Порядком, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України, на підставі таких вихідних даних:

– кількість заявлених працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки;

- кількість заявлених видів робіт підвищеної небезпеки відповідно до переліку видів робіт підвищеної небезпеки;
- кількість заявлених одиниць устаткування відповідно до переліку машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки.

Граничний розмір тарифу на проведення експертизи визначається за формулою:

$$T_{gp} = K_{сум} \cdot 0,5 \cdot МЗП, \quad (1.1)$$

де  $T_{gp}$  – граничний розмір тарифу на проведення експертизи, грн;

$K_{сум}$  – сумарний коефіцієнт для визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи;

$МЗП$  – розмір мінімальної заробітної плати, встановлений законодавством на момент визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи, грн.

Сумарний коефіцієнт для визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи розраховується за формулою:

$$K_{сум} = K + 0,1 \cdot N, \quad (1.2)$$

де  $K$  – коефіцієнт, який розраховується виходячи з кількості заявлених працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, та видів робіт підвищеної небезпеки (табл. 1.1).

0,1 – додатковий коефіцієнт на кожен одиницю устаткування, що обстежується;

$N$  – кількість одиниць устаткування, що обстежується.

У разі відсутності працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, коефіцієнт  $K$  дорівнює 2,65.

У разі коли кількість заявлених працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, перевищує 50 осіб, граничний розмір тарифу на проведення експертизи збільшується на величину, що становить 0,05 мінімальної заробітної плати на кожного додатково заявленого працівника.

Таблиця 1.1 – Значення коефіцієнта  $K$

Кількість заявлених суб'єктом працівників господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, осіб	Кількість робіт підвищеної небезпеки				
	1	2-5	6-10	11-20	21 і більше
До 5	4	9,6	16,6	30,4	38,8
Від 6 до 10	4,4	10	17	30,9	39,3
Від 11 до 20	5,3	10,9	17,7	31,6	40
Від 21 до 50	7,9	13,3	20,3	34,1	42,5

Граничний розмір тарифу на повторне проведення експертизи визначається з розрахунку 0,5 граничного розміру тарифу на проведення експертизи.

Цей механізм визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи стану безпеки промислового об'єкту щодо його спроможності забезпечувати додержання вимог законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці та промислової безпеки під час виконання робіт та експлуатації (застосування) машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки.

Промислова безпека пред'являє ряд особливих вимог до потенційно небезпечних підприємств. Виявити, наскільки те чи інше виробництво відповідає цим вимогам, допомагає експертиза промислової безпеки.

Розрізняють наступні види експертизи промислової безпеки:

- експертиза промислової безпеки будівель і споруд на небезпечних виробничих об'єктах (технічна діагностика будівель, споруд);
- експертиза промислової безпеки проектної документації;
- експертиза промислової безпеки технічних пристроїв, що застосовуються на небезпечних виробничих об'єктах (діагностика технічних пристроїв);
- експертиза декларації промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта;
- експертиза промислової безпеки інших документів, пов'язаних з експлуатацією небезпечного виробничого об'єкта.

### **1.3 Експертиза промислової безпеки будівель і споруд на небезпечних виробничих об'єктах**

Обов'язковою умовою початку будівництва, реконструкції, технічного переоснащення, консервації чи ліквідації небезпечного виробничого об'єкта є відповідність прийнятих рішень вимогам законодавства з промислової безпеки, яка встановлюється шляхом проведення відповідної експертизи проектної документації. При цьому експертиза промислової безпеки не обов'язково стосується всього підприємства в цілому. Вона може окремо оцінювати будівлі і споруди, що експлуатуються або реконструюються на небезпечному виробничому об'єкті.

Порядок проведення державної експертизи з питань техногенної безпеки проектів будівництва об'єктів, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру та вплинути на стан захисту населення і територій, та переліку зазначених об'єктів затверджений Постановою Кабінету Міністрів України. Він визначає процедуру проведення державної експертизи проектної документації на нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення потенційно небезпечних об'єктів, зокрема проектних рішень у сфері техногенної безпеки.

Крім того, існують законодавчо встановлені норми, що стосуються безпеки будівель і споруд, на відповідність до яких експертиза промислової безпеки перевіряє об'єкти, а також проектну документацію даних споруд, а саме:

- ДБН В.1.2-7-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека;
- ДБН В.1.2-8-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища;
- ДБН В.1.2-9-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека експлуатації;
- ДБН В.1.2-14-2009. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ;

– ДСТУ 2960-94. Організація промислового виробництва. Основні поняття. Терміни і визначення та ін.

Експертиза промислової безпеки будівель і споруд проводиться в наступних випадках:

– при виробленні будівель і споруд, встановлених проектом або іншими документами термінів служби;

– при впливі на будівлю (споруду) факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями природного і техногенного характеру, а також пожежами та вибухами;

– періодично у процесі експлуатації відповідно до вимог технічної документації.

Експертиза промислової безпеки будівель і споруд на небезпечних виробничих об'єктах повинна включати:

– перевірку відповідності будівельних конструкцій проектній документації та вимогам нормативних документів, виявлення дефектів і пошкоджень елементів і вузлів конструкцій із складанням відомостей дефектів і пошкоджень;

– визначення просторового положення будівельних конструкцій, їх фактичних перерізів і стану з'єднань;

– уточнення фактичних і прогнозованих навантажень;

– визначення фактичної міцності матеріалів і конструкцій в порівнянні з проектними параметрами;

– оцінку відповідності робочого процесу технологічного регламенту на виробництво продукції;

– оцінку відповідності площі і вагових характеристик легкоскидних конструкцій необхідної величиною, що забезпечує взривостійкість об'єкта;

– перевірочний розрахунок конструкцій з урахуванням виявлених при обстеженні відхилень, дефектів та пошкоджень, фактичні чи прогнозовані) навантажень і властивостей матеріалів цих конструкцій.

При проведенні експертизи промислової безпеки будівель і споруд на небезпечних виробничих об'єктах підлягає розгляду:

– проектна документація та дозвіл на введення в експлуатацію будівлі (споруди);

– сертифікати, технічний паспорт, що засвідчують якість конструкцій і матеріалів;

- акти розслідування аварій та порушень технологічних процесів, що впливають на умови експлуатації будівель (споруд);
- висновки експертизи промислової безпеки раніше проведених експертиз в частині виконання вказівок, спрямованих на забезпечення безпечної експлуатації;
- встановлені нормативні терміни експлуатації будівель (споруд) і періодичність проведення експертиз їх технічного стану;
- документи про поточних і капітальних ремонтів, реконструкції будівельних конструкцій будівлі (споруди) та інша експлуатаційна документація.

Після того, як зібрані всі дані, що стосуються споруд небезпечного виробничого об'єкта, експертиза промислової безпеки розраховує всі параметри з урахуванням отриманих відомостей (у тому числі дефектів і відхилень від норм).

Якщо експертиза промислової безпеки виявить у ході такого дослідження будь-які дефекти або відхилення, то всі вони повинні бути записані і оформлені відповідним чином.

#### **1.4 Експертиза промислової безпеки проектної документації**

Під даною експертизою розуміється перевірка проектної документації на розширення, консервацію, технічне переоснащення та ліквідацію об'єктів підвищеної небезпеки. Це необхідно для того, щоб підтвердити відповідність даного пакета документації встановленим нормам промислової безпеки, оцінити аварійність об'єкту, подбати про безпеку співробітників та навколишнього середовища, а також продовжити термін безаварійної експлуатації обладнання.

Експертизі промислової безпеки підлягають наступні документи:

- проектно-кошторисна документація на будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, консервацію чи ліквідацію небезпечних виробничих об'єктів;
- проектно-технологічна, нормативно-технічна та нормативна документація на ведення робіт на небезпечних виробничих об'єктах;
- експлуатаційна документація на устаткування підвищеної безпеки закордонного походження;

- інші документи, що обумовлюють безпечну експлуатацію небезпечних виробничих об'єктів.

Основними завданнями експертизи технологічної, конструкторської, технічної документації є:

- визначення достатності та якості проектних рішень щодо забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці;
- виявлення відхилень від вимог нормативних актів про охорону праці.

При проведенні експертизи промислової безпеки проектної документації розглядаються такі документи, як:

- пояснювальна записка;
- вихідні дані для проектування, в тому числі відомості про основні вибухопожежонебезпечних та токсичних властивостях речовин, що обертаються у виробництві;
- проектна документація та зміни до неї (у тому числі раніше виконані проекти);
- схема планувальної організації земельної ділянки;
- відомості про інженерному обладнанні, мережі інженерно-технічного забезпечення, перелік інженерно-технічних заходів, утримання технологічних рішень;
- проект організації робіт з ліквідації небезпечного виробничого об'єкта;
- заходи щодо забезпечення пожежної безпеки;
- робоча документація по розділам проекту.

Експертиза промислової безпеки проектної документації здійснюється щодо проекту в цілому та окремих його частин, при проведенні якої здійснюється аналіз і оцінка:

- прийнятого технологічного процесу в частині його безпеки і надійності, обґрунтованість технічних рішень і заходів щодо забезпечення безпеки ведення робіт, попередження можливих аварійних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

- характеристик основних вибухопожежонебезпечних та токсичних властивостей сировини, напівпродуктів, товарного продукту і відходів;

- правильності розбивки технологічної системи на окремі технологічні блоки та визначення їх категорії вибухонебезпечності з



метою забезпечення мінімального рівня вибухонебезпеки технологічних блоків, що входять у технологічну систему;

- оперативного та безпечного відключення окремих елементів або ділянок об'єкта для виробництва ремонтних і аварійних робіт;

- застосовуються в проекті рішень щодо компоновання технологічного обладнання;

- безпеки і раціональності проектних рішень по розміщенню будівель і споруд виходячи з розрахунку радіусів зон можливих руйнувань;

- застосування нових технологій і матеріалів при проектуванні об'єктів хімічної, нафтохімічної та нафтогазопереробної промисловості;

- порівняння запропонованого методу виробництва з іншими відомими методами, в тому числі у зарубіжній практиці, на предмет її безпеки;

- автоматизованих систем управління технологічними процесами та систем оперативного управління, прогнозування, виявлення, попередження і ліквідації аварій;

- умов забезпечення вибухобезпеки будівель та їх вентиляції, можливості автоматичної підтримки заданих параметрів експлуатації, управління, ефективності систем протиаварійного захисту та сигналізації;

- ефективності систем резервування для забезпечення безперебійності технологічних процесів у разі відключення систем енергопостачання, а також відповідності категорії надійності електропостачання технологічних блоків відповідно до категорією їх вибухонебезпечності;

- заходів щодо забезпечення контролю герметичності та виконання вимог щодо захисту обладнання від корозії, виконання умов надійності;

- вибору основного і допоміжного устаткування, його компоновання і схем обв'язки, оснащення запірної, регулюючої арматурою, запобіжними пристроями і системами автоматичного управління, регулювання, захисту, сигналізації, контролю і обліку, рівня вибухозахищеність електрообладнання;

- забезпечення безпечних умов праці для експлуатаційного персоналу, достатності заходів щодо локалізації і ліквідації наслідків аварій.

Експертиза проектної документації з питань охорони праці на будівництво (реконструкцію, технічне переоснащення) виробничих об'єктів є складовою частиною комплексної державної експертизи інвестиційних програм і проектів будівництва.

Згідно ст. 3 Положення про порядок проведення державної експертизи (перевірки) проектної документації на будівництво та реконструкцію виробничих об'єктів і виготовлення засобів виробництва на відповідність їх нормативним актам про охорону праці, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України, експертиза проектної документації з питань охорони праці проводиться в обов'язковому порядку щодо усіх проектів на будівництво та реконструкцію виробничих об'єктів і виготовлення засобів виробництва незалежно від форм власності та джерел фінансування.

Експертиза проектної документації з питань охорони праці проводиться згідно з Методикою проведення державної експертизи (перевірки) проектної документації на будівництво та реконструкцію виробничих об'єктів і виготовлення засобів виробництва на відповідність їх нормативним актам про охорону праці. За результатами експертизи проектної документації з питань охорони праці оформляється експертний висновок за встановленою формою. У разі незгоди з експертним висновком власник або уповноважений ним орган може оскаржити його в місячний термін до Центрального органу виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці. На підставі вищезазначених матеріалів проводиться аналіз і оформлюється висновок експертизи промислової безпеки про технічний стан будівельних конструкцій, рекомендації й заходи щодо усунення виявлених при обстеженні дефектів, пошкоджень і забезпечення безпечної експлуатації будівель і споруд.

### **1.5 Експертиза промислової безпеки технічних пристроїв**

Одним з найважливіших видів експертизи промислової безпеки є перевірка стану технічних пристроїв. Ця експертиза проводиться відповідно до Порядку проведення огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України.

*Експертне обстеження* (технічне діагностування) – комплекс робіт з визначення технічного стану, умов і строку подальшої безпечної експлуатації устаткування з урахуванням режиму роботи, а також визначення потреби у проведенні ремонту, модернізації, реконструкції або виведенні з експлуатації, яке проводиться у разі:

- закінчення граничного строку експлуатації;
- реконструкції (перебудови) або модернізації, якщо це обумовлено нормативно-правовими актами з охорони праці;
- аварії або пошкодження, спричиненого надзвичайною ситуацією природного чи техногенного характеру, з метою визначення можливості відновлення;
- виявлення під час проведення технічного огляду зносу (механічного або корозійного), залишкової деформації, тріщин, інших пошкоджень складових частин, деталей або їх елементів, що перевищують допустимі значення.

В інших випадках, таких як, відсутність технічного паспорта пристрою, відсутність даних про термін служби технічного пристрою в документації при терміні його безпосередньої експлуатації більше 20 років та ін., експертне обстеження устаткування проводиться відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці або за ініціативою роботодавця.

Експертне обстеження устаткування проводиться у кілька етапів:

1. Вивчення експлуатаційних, конструкторських (проектних) і ремонтних документів (у разі наявності).
2. Аналіз умов та режимів експлуатації.
3. Розроблення та узгодження програми робіт з експертного обстеження.
4. Проведення огляду.
5. Проведення неруйнівного контролю.
6. Визначення механічних характеристик, хімічного складу матеріалів, проведення металографічних досліджень, випробування на міцність та інших видів випробувань, дослідження в напружено-деформованому стані та вибору критеріїв граничного технічного стану, якщо це передбачено нормативно-правовими актами з охорони праці або організаційно-методичними чи експлуатаційними документами.

7. Здійснення розрахунково-аналітичних процедур оцінки та прогнозування технічного стану, що включають розрахунок режимів роботи.

8. Визначення залишкового ресурсу устаткування.

За результатами експертного обстеження експертною організацією можуть готуватися такі висновки:

- продовження експлуатації устаткування згідно з установленими в експлуатаційних документах параметрами;
- продовження експлуатації устаткування з обмеженням її параметрів та/або на визначений строк;
- проведення ремонту устаткування;
- проведення модернізації або реконструкції устаткування;
- використання устаткування для іншого призначення;
- виведення устаткування з експлуатації.

До висновку експертизи додаються звіти, акти, розрахунки, протоколи за результатами проведених робіт тощо.

### **1.6 Експертиза декларації промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта**

Згідно з Постановою КМУ «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» експертизу декларації безпеки можуть проводити суб'єкти господарювання всіх форм власності, що займаються науковою і науково-технічною діяльністю у сфері безпеки промислових об'єктів, у тому числі спеціалізовані експертні організації, акредитовані відповідно до вимог Закону України «Про наукову та науково-технічну експертизу».

Об'єктом експертизи є декларація промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта. Це документ, в якому представлені результати всебічної оцінки ризику аварії, аналізу достатності вжитих заходів з попередження аварій і щодо забезпечення готовності організації до експлуатації небезпечного виробничого об'єкта відповідно до вимог норм і правил промислової безпеки, а також до локалізації та ліквідації наслідків аварії на небезпечному виробничому об'єкті.

Декларація доповнюється додатками – розрахунково-пояснювальною запискою, в якій наведені матеріали, що обґрунтовують оцінку ризику

аварії і достатність вжитих заходів з попередження аварій, та інформаційним листом.

При розробці декларації безпеки об'єктів підвищеної небезпеки застосовується Методика визначення ризиків та їх прийнятних рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, що визначає порядок проведення аналізу небезпеки та оцінки ризику об'єктів підвищеної небезпеки, установлює методичні принципи, терміни і поняття аналізу ризику, визначає критерії прийнятних ризиків та їх рівні. Зазначена Методика затверджена Наказом Міністерством праці та соціальної політики України. Вона може застосовуватися для оцінки рівня ризику й експертизи рішень з безпеки потенційно небезпечних об'єктів, у тому числі під час:

- розробки нових технологій та конструювання обладнання;
- проектування та розташування нових виробництв;
- реконструкції діючих виробництв;
- експертизи діючих виробництв і тих, що реконструюються та проектуються;
- розробки планів локалізації та ліквідації аварій тощо.

Експертиза декларації промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта – це оцінка відповідності декларації промислової безпеки нормам і правилам промислової безпеки, результатом якої є висновок експертизи.

Метою проведення експертизи є встановлення:

- відповідності повноти та достовірності інформації, поданої в декларації, вимогам промислової безпеки;
- обґрунтованості результатів аналізу ризику аварій на небезпечному виробничому об'єкті, викладених у декларації;
- достатності розроблених і/або реалізованих заходів щодо забезпечення вимог промислової безпеки.

Результати проведення експертизи повинні містити оцінку:

- повноти і достовірності інформації, що міститься в декларації безпеки;
- обґрунтованості результатів дослідження ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику;

– обґрунтованості та достатності рішень, прийнятих на основі аналізу рівня ризику, для зниження його до прийнятної величини, готовності до дій з локалізації і ліквідації наслідків аварій.

Висновком експертизи на декларацію промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта є документ, що містить:

- найменування виду експертизи із зазначенням її об'єктів;
- виклад підстав для проведення експертизи;
- відомості про експертну організацію та експертів;
- дані про замовника та перелік об'єктів експертизи;
- відомості про розглянуті в процесі експертизи документи та об'єкти;
- результати проведення експертизи.

У висновку експертизи дається оцінка повноти дослідження ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику, а також обґрунтованості та достатності прийнятих щодо зменшення рівня ризику, готовності до дій з локалізації і ліквідації наслідків аварій рішень.

Висновок експертизи повинен бути об'єктивним та аргументованим. Зауваження висловлюються із зазначенням назви розділу, сторінки та пункту (абзацу), щодо змісту якого вони робляться, супроводжуються посиланнями на вимоги відповідних нормативних документів та у разі потреби на науково-технічні і довідкові видання. Формулювання зауважень і висновків експертизи повинні тлумачитися однозначно.

### **1.7 Підготовка висновку експертизи промислової безпеки**

Після того, як експертиза промислової безпеки завершена і прийнято остаточне рішення, замовнику надсилається проект висновку. Протягом двох тижнів експертної організації можна у письмовій формі направити зауваження щодо проекту. Тільки після цього складається остаточне висновок експертизи промислової безпеки. При видачі негативного висновку експертна організація зобов'язана обґрунтувати його, а також негайно повідомити про це в територіальний орган Держгірпромнаглядом України.

*Висновок експертизи* – документ, який складається експертною організацією за результатами проведення експертизи стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання за формою, розробленою Центральним органом виконавчої влади, що

реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці і затвердженою в установленому порядку, містить інформацію про відповідність (невідповідність) об'єкта експертизи вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки і на підставі якого приймається рішення щодо видачі дозволу:

Висновки експертизи складаються за формами, встановленими наказом Центрального органу виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці України.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розроблення та оформлення висновків експертизи для видачі дозволів Державним комітетом України з нагляду за охороною праці та його територіальними управліннями, затверджених наказом Центрального органу виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці, висновок експертизи:

- складається державною мовою;
- повинен бути конкретним, об'єктивним, аргументованим і доказовим;
- містити посилання на вимоги відповідних нормативних документів, у разі потреби – на науково-технічні і довідкові видання.

Зміст висновку експертизи повинен тлумачитися однозначно. Як виключення, за проханням замовника, допускається складання висновку експертизи російською мовою.

У відповідності до ст. 32 Порядку проведення огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України, висновок експертизи повинен містити такі розділи:

- викладення підстав для проведення експертного обстеження;
- мету проведення експертного обстеження;
- загальні відомості про устаткування;
- відомості про експертну організацію та фахівців, що проводили експертне обстеження;

- відомості про розглянуті в процесі експертного обстеження технічні, експлуатаційні, організаційно-методичні та нормативні документи;
- паспортні дані устаткування;
- програму робіт з експертного обстеження;
- відомості про відповідність фактичних умов експлуатації устаткування паспортним даним;
- результати експертного обстеження;
- висновки із зазначенням залишкового ресурсу або продовженого строку безпечної експлуатації устаткування;
- рекомендації щодо умов експлуатації устаткування.

Висновок експертизи підписується керівником експертної організації, засвідчується печаткою експертної організації, прошивається із зазначенням кількості зшитих сторінок і передається замовнику.

У випадку отримання негативного висновку експертизи суб'єкт господарювання усуває зауваження виявлені під час експертизи і повторно подає документи на експертизу.

За результатами повторно виконаної експертизи оформляється новий висновок. На титульному листі після номера висновку у дужках наводиться номер первинного висновку.

У випадку, коли в результаті експертизи виявлено незначні недоліки, які замовник може усунути у 10-денний термін з дати отримання висновку, допускається, без проведення повторної експертизи, перевірка технічним експертом усунення зауважень з оформленням відповідної довідки за встановленою формою.

Висновок експертизи візується на кожній сторінці та підписується технічним експертом (експертами), що проводив (проводили) експертизу, після чого на титульному листі затверджується керівником експертної організації або його заступником (в разі відсутності керівника), підписи яких засвідчуються печаткою. Підпис технічного експерта засвідчується особистим штампом. Не допускається затвердження висновку експертизи з прийменником «за» або поставленням косої риски перед назвою посади керівника.

Висновок експертизи з додатками готується у двох примірниках. Один примірник передається роботодавцю і зберігається разом з



паспортом цього устаткування, а другий – залишається в експертній організації.

Технічний експерт має право відповідно до вимог Закону України «Про наукову та науково-технічну експертизу» вимагати надання додаткових матеріалів, розрахунків і обґрунтувань, необхідних для підготовки об'єктивних висновків.

Відповідно до вимог Порядку видачі дозволів Центральним органом виконавчої влади, що реалізує Державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці та його територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, висновки експертизи чинні протягом одного року з дати їх затвердження.

Термін зберігання експертних висновків та документів, наданих на експертизу, складає шість років з дати затвердження.

## 2 ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Екологічна експертиза в Україні – це вид науково-практичної діяльності уповноважених державних органів, еколога-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

### 2.1 Основні завдання і принципи екологічної експертизи

#### *Основні завдання екологічної експертизи*

Основними завданнями екологічної експертизи є:

- 1) визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності;
- 2) організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи;
- 3) встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства;
- 4) оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища, і якість природних ресурсів;
- 5) оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- 6) підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

### *Основні принципи екологічної експертизи*

Основними принципами екологічної експертизи є:

- 1) гарантування безпечного для життя та здоров'я людей навколишнього природного середовища;
- 2) збалансованість екологічних, економічних, медико-біологічних і соціальних інтересів та врахування громадської думки;
- 3) наукова обґрунтованість, незалежність, об'єктивність, комплексність, варіантність, превентивність, гласність;
- 4) екологічна безпека, територіально-галузева і економічна доцільність реалізації об'єктів екологічної експертизи, запланованої чи здійснюваної діяльності;
- 5) державне регулювання;
- 6) законність.

## **2.2 Об'єкти і суб'єкти екологічної експертизи**

### *Об'єкти екологічної експертизи*

Об'єктами екологічної експертизи є проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів, речовин, продукції, генетично модифікованих організмів, реалізація яких може призвести до порушення екологічних нормативів, негативного впливу на стан навколишнього природного середовища.

Екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, що мають значний негативний вплив на стан навколишнього природного середовища.

Військові, оборонні та інші об'єкти, інформація про які становлять державну таємницю, підлягають екологічній експертизі відповідно до Закону та інших спеціальних законодавчих актів України.

### *Суб'єкти екологічної експертизи*

Суб'єктами екологічної експертизи є:

- 1) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також

створювані ними спеціалізовані установи, організації та еколого-експертні підрозділи чи комісії;

2) інші державні органи, місцеві ради і місцеві органи виконавчої влади відповідно до законодавства;

3) громадські організації екологічного спрямування чи створювані ними спеціалізовані формування;

4) інші установи, організації та підприємства, в тому числі іноземні юридичні і фізичні особи, які залучаються до проведення екологічної експертизи;

5) окремі громадяни в порядку, передбаченому Законом та іншими актами законодавства.

### **2.3 Загальні вимоги щодо проведення екологічної експертизи**

До документації на об'єкти екологічної експертизи додаються обґрунтування щодо забезпечення екологічної безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності з комплексною еколого-економічною оцінкою існуючого чи передбачуваного впливу на стан навколишнього природного середовища, оцінкою екологічного ризику та з альтернативними прогнозними варіантами зменшення цього впливу.

Особи, які передають документацію на об'єкти екологічної експертизи, в разі необхідності організують і фінансують проведення додаткових досліджень, пошукових і експертних робіт, забезпечують гласність і враховують громадську думку щодо запланованої чи здійснюваної діяльності, гарантують достовірність попередньої оцінки впливу на навколишнє природне середовище, що відображається в Заяві про екологічні наслідки діяльності.

#### **2.3.1 Гласність екологічної експертизи**

Замовники екологічної експертизи об'єктів, що в процесі реалізації (будівництва, експлуатації тощо) можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, зобов'язані оголосити через засоби масової інформації про проведення екологічної експертизи у спеціальній Заяві про екологічні наслідки діяльності.

Еколого-експертні органи чи формування після завершення екологічної експертизи повідомляють про її висновки через засоби масової інформації.

#### *Участь громадськості в процесі екологічної експертизи*

З метою врахування громадської думки суб'єкти екологічної експертизи проводять публічні слухання або відкриті засідання.

Участь громадськості в процесі екологічної експертизи може здійснюватися шляхом виступів у засобах масової інформації, подання письмових зауважень, пропозицій і рекомендацій, включення представників громадськості до складу експертних комісій, груп по проведенню громадської екологічної експертизи.

Підготовка висновків екологічної експертизи і прийняття рішень щодо подальшої реалізації (використання, застосування, експлуатації тощо) об'єкта екологічної експертизи здійснюються з урахуванням громадської думки.

## **2.4 Форми екологічної експертизи**

Згідно з Положенням, в Україні здійснюються такі форми екологічної експертизи:

- 1) державна екологічна експертиза;
- 2) громадська екологічна експертиза;
- 3) інші види екологічної експертизи (наприклад, додаткова державна екологічна експертиза).

### 2.4.1 Державна екологічна експертиза

Державна екологічна експертиза організовується і проводиться еколого-експертними підрозділами, спеціалізованими установами, організаціями з питань охорони навколишнього природного середовища, із залученням інших органів виконавчої влади.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, проводить державну екологічну експертизу щодо об'єктів, які стосуються території зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської

катастрофи, та/або рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України.

Експертиза проектів будівництва проводиться відповідно до статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

До проведення державної екологічної експертизи можуть у встановленому порядку залучатися фахівці інших установ, організацій і підприємств, а також експерти міжнародних організацій.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. (Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, встановлюється Кабінетом Міністрів України).

Проведення додаткових державних екологічних експертиз здійснюється за ініціативою заінтересованих осіб на підставі договору про надання еколого-експертних послуг або за рішенням Кабінету Міністрів України, місцевих виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

#### *Об'єкти державної екологічної експертизи*

Державній екологічній експертизі підлягають:

- 1) державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей економіки;
- 2) проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування;
- 3) документація по репрофільюванню, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, в тому числі військового та оборонного призначення;
- 4) проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в галузі забезпечення екологічної (в тому числі радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища;
- 5) документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закуповуються за кордоном), які

можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу;

б) документація щодо генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі.

Відповідно до рішень Кабінету Міністрів України, місцевих виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад державній екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, в тому числі військового та оборонного призначення, що мають значний негативний вплив на стан навколишнього природного середовища.

*Спеціальні вимоги до документації на об'єкти державної екологічної експертизи*

В документації на об'єкти державної екологічної експертизи повинні передбачатися:

1) комплексна еколого-економічна оцінка впливу запланованої чи здійснюваної діяльності на стан навколишнього природного середовища, використання і відтворення природних ресурсів, оформлена у вигляді окремого тому (книги, розділу) документації і Заяви про екологічні наслідки діяльності;

2) обґрунтування впровадження сучасних, досконалих нематеріало- і неенергоємних, мало- і безвідхідних технологічних процесів;

3) забезпечення комплексної переробки, утилізації і ефективного використання відходів виробництва;

4) заходи щодо економії водних ресурсів, забезпечення ефективної очистки всіх видів стічних вод, а також їх використання для технічних потреб без скидання цих вод у природні водотоки і водойми;

5) дієвість і досконалість передбачуваних заходів щодо охорони атмосферного повітря від забруднення;

6) забезпечення збереження, охорони і відтворення об'єктів рослинного і тваринного світу та природно-заповідного фонду;

7) забезпечення захисту населення і навколишнього природного середовища від шкідливого впливу антропогенних фізичних, хімічних та біологічних факторів.

Документація, що подається на об'єкти державної екологічної експертизи, повинна бути у встановленому порядку погоджена з заінтересованими органами та містити оцінку можливих соціальних наслідків. Замовники державної екологічної експертизи зобов'язані підготувати Заяву про екологічні наслідки діяльності та матеріали, на яких вона ґрунтується.

#### 2.4.2 Громадська екологічна експертиза

Громадська екологічна експертиза може здійснюватися в будь-якій сфері діяльності, що потребує екологічного обґрунтування, за ініціативою громадських організацій чи інших громадських формувань.

Громадська екологічна експертиза може здійснюватися одночасно з державною екологічною експертизою шляхом створення на добровільних засадах тимчасових або постійних еколого-експертних колективів громадських організацій чи інших громадських формувань.

#### 2.4.3 Інші види екологічної експертизи

Інші види екологічної експертизи можуть здійснюватися за ініціативою заінтересованих юридичних і фізичних осіб на договірній основі із спеціалізованими еколого-експертними органами і формуваннями.

Примірний договір про надання еколого-експертних послуг затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.



## КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. На основі яких положень головних нормативно-технічних документів проводиться експертиза з охорони праці?
2. Які організаційні заходи виконують при проведенні робіт з експертизи з охорони праці?
3. Які основні системні положення викладені в правилах проведення експертизи з охорони праці?
4. Особливості проведення експертизи з охорони праці в галузі енергетики.
5. Пояснити необхідність і причини проведення експертизи з охорони праці.
6. В чому полягає підготовка при проведенні робіт з експертизи з охорони праці?
7. Навести основні причини, що обумовлюють необхідність проведення експертизи з охорони праці.
8. У чому різниця між потенційно небезпечним об'єктом та об'єктом підвищеної небезпеки?
9. Основні положення експертного висновку про відповідність технологічної, конструкторської, технічної документації нормативним актам з питань охорони праці?
10. Чи є експертиза промислової безпеки одноразовим заходом?
11. Чи стосується експертиза промислової безпеки всього підприємства в цілому?
12. Мета експертизи промислової безпеки підприємства?
13. Які організації вповноважені проводити експертизу промислової безпеки?
14. Які загальні характеристики засобу виробництва описують при проведенні експертизи з охорони праці?
15. Які загальні характеристики засобу виробництва описують при проведенні експертизи з охорони праці?
16. Які основні завдання експертизи промислової безпеки? Що є результатом її проведення?
17. Зміст експертного висновку на відповідність технологічної, конструкторської, технічної документації з питань охорони праці.

18. Хто має право на проведення експертизи технологічної, конструкторської, технічної документації з питань охорони праці?
19. Описати основні правила проведення експертизи з питань охорони праці.
20. Який термін проведення експертизи технологічної, конструкторської, технічної документації з питань охорони праці?
21. Хто є відповідальним за проведення експертизи з питань охорони праці?
22. Повноваження експертів при проведенні експертизи з питань охорони праці.
23. Які вимоги висуваються до експертів?
24. Які права мають експерти при проведенні експертизи з питань охорони праці?
25. У чому полягає відмінність експертизи з охорони праці і атестації робочих місць?
26. Що є основою для проведення експертизи з охорони праці?
27. Які методи використовують при проведенні експертизи з питань охорони праці?
28. Описати сутність методу «Дерева небезпек». Навести приклад.
29. Які документи представляють експерту при проведенні експертизи з охорони праці?
30. Хто формує склад комісії для проведенні експертизи з охорони праці?
31. Описати приклади причин проведення експертизи з охорони праці.
32. Які підстави для відмови у видачі висновків державної експертизи умов праці?
33. Які встановлені правила оформлення і зберігання акту з експертизи умов праці?
34. У чому полягає ситуаційний аналіз при проведенні експертизи з охорони праці?
35. Які функції покладено на представників підприємства, на якому проводять експертизу з охорони праці?
36. Які дії замовника проведення державної експертизи з охорони праці у разі його незгоди з експертними висновками?
37. Який алгоритм розрахунку тарифу на проведення експертизи стану безпеки промислового виробництва?

38. Наведіть види експертизи промислової безпеки.
39. Що є обов'язковою умовою початку будівництва, реконструкції чи ліквідації небезпечного виробничого об'єкта?
40. Які існують вимоги до проведення експертизи будівель і споруд? Які нормативні документи їх регламентують?
41. В яких випадках проводиться експертиза промислової безпеки будівель і споруд? Що вона повинна включати?
42. Які існують вимоги до проведення експертизи проектної документації? Які нормативні документи їх регламентують?
43. Мета проведення експертизи промислової безпеки проектної документації? Її основні завдання?
44. Аналіз та оцінка яких частин проектної документації може бути здійснена?
45. Які існують вимоги до проведення експертизи технічних пристроїв? Які нормативні документи їх регламентують?
46. Що таке технічне діагностування?
47. З яких етапів складається експертне обстеження технічних пристроїв та устаткування?
48. Які види висновків готуються за результатами експертного обстеження технічних пристроїв? Що до них додається?
49. Які існують вимоги до проведення експертизи декларації промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта? Які нормативні документи їх регламентують?
50. Що таке декларація промислової безпеки? Якими додатками вона доповнюється?
51. Яка мета проведення експертизи декларації промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта? Які вимоги до результатів її проведення?
52. Що повинен містити висновок експертизи на декларацію промислової безпеки небезпечного виробничого об'єкта?
53. З яких елементів повинен складатися висновок експертизи промислової безпеки?
54. Вимоги до оформлення висновків експертизи промислової безпеки?
55. Які основні завдання і принципи екологічної експертизи?
56. Які об'єкти підлягають екологічній експертизі?

57. Що є суб'єктом екологічної експертизи?
58. Що є об'єктом екологічної експертизи?
59. Які загальні вимоги ставляться щодо проведення екологічної експертизи?
60. В чому полягає гласність екологічної експертизи?
61. Які існують форми екологічної експертизи?
62. Описати сутність державної екологічної експертизи.
63. Що є об'єктом державної екологічної експертизи?
64. Які спеціальні вимоги ставляться до документації на об'єкти державної екологічної експертизи?
65. В чому полягає громадська екологічна експертиза?
66. Яка сутність громадської екологічної експертизи?
67. Як організовується і проводиться державна екологічна експертиза?

## СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону праці : Закону України від 14.10.1992 № 2694-XII // Відомості ВРУ. – 1992. – № 49. – С. 668.
2. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 № 2245-III // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 7. – С. 96.
3. Про прийняття за основу проекту Закону України про промислову безпеку : Постанова Верховної Ради України від 24.06.2009 № 1547-VI.
4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
5. Лист Держгірпромнагляду України «Про експертні організації» від № 5489/0/11-07/6/12 від 03.07.2012.
6. Серіков Я. О. Основи охорони праці : навч. посібник / Я. О. Серіков ; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 227 с.
7. Серіков Я. О. Безпека життєдіяльності – секьюритологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я. О. Серіков, Л. Коженевські. – [2-е вид., доповнене]. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 427 с.
8. Серіков Я. О. Основи охорони праці : електронний навч. посібник / Я. О. Серіков ; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2010.
9. Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 № 1107 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 84. – С. 75.
10. Про затвердження Порядку визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи стану безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2009 № 1251 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 91. – С. 34.

11. Про затвердження Порядку проведення державної експертизи з питань техногенної безпеки проектів будівництва об'єктів, що можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру та вплинути на стан захисту населення і територій, та переліку зазначених об'єктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2008 № 767 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 67. – С. 11.

12. Про порядок проведення державної експертизи (перевірки) проектної документації на будівництво та реконструкцію виробничих об'єктів і виготовлення засобів виробництва на відповідність їх нормативним актам про охорону праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.06.1994 № 431.

13. Про затвердження Порядку проведення огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 № 687 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 61. – С. 68.

14. НПАОП 0.00–6.21–02 Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. – [Чинний від 2002-07-11] – Київ : Основа, 2003. – 16 с.

15. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження Методика визначення ризиків та їх прийнятих рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» № 637 від 04.12.2002.

16. Наказ Держгірпромнаглядом України «Про затвердження Методичних рекомендації щодо розроблення та оформлення висновків експертизи для видачі дозволів Державним комітетом України з нагляду за охороною праці та його територіальними управліннями» № 99 від 14 04 2004.

17. Про затвердження Порядку видачі дозволів Державним комітетом України з нагляду за охороною праці та його територіальними органами : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2003 № 1631 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 42. – С. 50.

*Навчальне видання*

**СЕРІКОВ Яків Олександрович,  
КОЛИБЕЛЬНИКОВА Людмила Степанівна**

**ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ**

**КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ**

*(для студентів денної і заочної форм навчання за спеціальністю  
263 – Цивільна безпека, освітня програма «Охорона праці»)*

Відповідальний за випуск *В. Е. Абракітов*

*За авторською редакцією*

Комп'ютерне верстання *Л. С. Колибельнікова*

План 2014, поз. 62Л.

---

Підп. до друку 14.05.2017. Формат 60 × 84/16.

Друк на ризографі. Ум. друк арк. 2,3.

Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет  
міського господарства імені О. М. Бекетова,  
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: [rectorat@kname.edu.ua](mailto:rectorat@kname.edu.ua)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.